

Другий моніторинговий звіт (південна частина України:
Автономна Республіка Крим, Херсонська, Миколаївська,
Одеська та Запорізька області)
Фінансується Європейським Союзом

ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ ВПО В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ (ПІВДЕНЬ)

Лютий 2016

Підготували
Асоціація «Спільний простір» (Україна)
та MEMO98 (Словаччина)

Thomson Foundation
+44 20 3440 2440
46 Chancery Lane
London WC2A 1JE

thomsonfoundation.org

1. ВСТУП

Цей звіт є другим із низки моніторингових звітів, які буде оприлюднено в рамках проекту «Голос місцевих ЗМІ: професійні стандарти та етичні норми висвітлення конфліктів», що реалізується Фондом Томсон (Thompson Foundation), Європейським центром журналістики (European Journalism Centre), Асоціацією «Спільний простір», МЕМО 98, а також Міжнародним інститутом регіональної преси та інформації за підтримки Європейського Союзу. Перший було присвячено результатам моніторингу, проведеного в жовтні 2015-го року.

Головна мета проекту – ослаблення потенційних джерел соціальної напруги через збалансоване висвітлення подій у регіональних ЗМІ, зокрема внаслідок зменшення соціальної напруги між внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та громадами, які їх приймають. Цього буде досягнуто завдяки підвищенню рівня неупередженості та якості контенту, а також через покращення співпраці між ЗМІ як в Україні, так і за її межами.

Проект передбачає розвиток спроможності своєчасно запобігати провокаціям з боку ЗМІ під час висвітлення подій, пов'язаних із конфліктом, за допомогою ретельного моніторингу та оцінки роботи регіональних ЗМІ, які беруть участь у проекті. Асоціація «Спільний простір» та МЕМО 98 спільно розробили методологію моніторингу представлення внутрішньо переміщених осіб у ЗМІ. Під час тренінгів, що відбулися у Києві Львові, Харкові, Дніпропетровську та Одесі, підготували 65 регіональних спеціалістів із медіа-моніторингу для якісного та кількісного аналізу представлення у регіональних ЗМІ згаданої тематики.

Упродовж 2015-2016 років буде оприлюднено загалом 24 моніторингові звіти щодо висвітлення тематики ВПО в місцевих українських ЗМІ: регіональні, порівняльні міжрегіональні, порівняльні за періодами моніторингу та підсумковий.

З 15 по 28 лютого 2016 р. команда спеціалістів із моніторингу провела другу хвилю медіа-дослідження щодо висвітлення тематики ВПО. До вибірки увійшло 207 ЗМІ, що підлягали моніторингу увійшло 205 ЗМІ, що підлягали моніторингу (50 телеканалів, 65 друкованих ЗМІ та 90 онлайн-ресурсів), з 24-х областей України, які було об'єднано у 4-ри регіони:

- ★ Схід (Донецчина, Луганщина, Харківщина);
- ★ Північ-Центр (Сумщина, Чернігівщина, Житомирщина, Вінниччина, Дніпропетровщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина);
- ★ Південь (Одещина, Херсонщина, Запоріжжя, Миколаївщина, АР Крим);
- ★ Захід (Волинь, Закарпаття, Івано-Франківщина, Львівщина, Рівненщина, Тернопільщина, Хмельниччина, Чернівецьщина).

Вибірка ЗМІ, що стали суб'єктами моніторингу в південних областях України, була достатньо репрезентативною і представляла 35 засобів масової інформації цього регіону. Порівняно з 1-ю хвилею моніторингу

вибірка зазнала мінімальних змін – вони були зумовлені переважно тим, що низка ЗМІ припинили своє існування.

2. СТИСЛІ ВИСНОВКИ

- ★ ЗМІ українського Півдня висвітлювали тематику ВПО поверхово та переважно в контексті інших тем і проблем, як і в перший період.
- ★ Для АР Крим поряд із терміном «внутрішньо переміщені особи» актуальним залишалося поняття «внутрішньо переміщені медіа», або «медіа-переселенці».
- ★ Спостерігався брак аналітичних матеріалів та журналістських розслідувань.
- ★ ЗМІ південного регіону оприлюднювали у свої матеріалах живі людські історії, однак їх було дуже мало.
- ★ Були випадки використання чужих репортажів та їх передруку.
- ★ У висвітленні проблем ВПО бракувало балансу, ЗМІ подавали інформацію однобоко та не користувалися різними джерелами інформації.
- ★ Журналісти не демонстрували критичного ставлення до офіційних заяв уряду та органів місцевої влади, і приділяли недостатньо уваги перевірці фактів.
- ★ Медіа уникали скандальності й сенсаційності, більшість матеріалів були коректними і нейтральними, неупередженими, без медіа-ефектів і маніпуляцій.

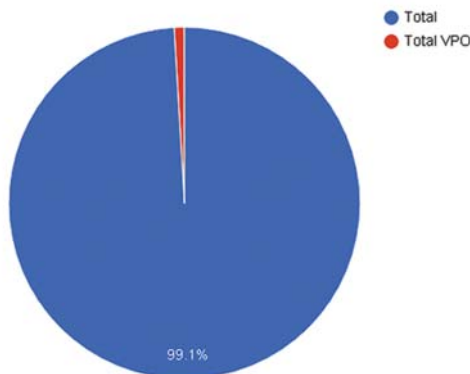

3. КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ

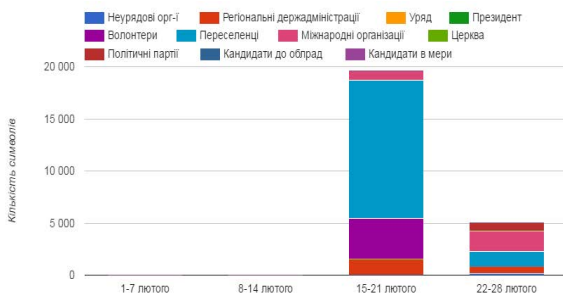
Вибірка ЗМІ південних областей України, що стали об'єктами моніторингу, була представлена 35-ма найпопулярнішими та найрейтинговішими медіа цього регіону, розподіленими таким чином:

- ★ 10 місцевих телекомпаній: одна державна і одна або дві провідні приватні від кожної області;
- ★ 11 газет: принаймні одна державної форми власності та декілька великих приватних від кожної області;
- ★ 14 онлайн-ресурсів – веб-сайти новин, які мають найбільшу кількість відвідувань від кожної області.

Результати моніторингу показали, що тема ВПО не привертала особливої уваги ЗМІ і була ще меншою, ніж під час моніторингу в рамках 1-ї хвили (частка уваги до тематики ВПО була в межах від 0,9% на досліджуваних телеканалах до 0,8% у друкованих ЗМІ).

Діаграма 1. Частка представлення тематики ВПО від загального обсягу новинного контенту всіх телевізійних каналів регіону, що були у фокусі другого періоду моніторингу (15-28 лютого 2016 р.)

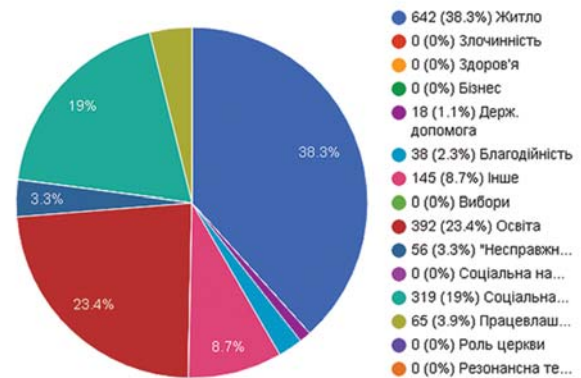

Діаграма 2. Частка публікацій у рамках тематики ВПО від загального обсягу контенту у пресі Півдня, що були у фокусі моніторингу, впродовж другого періоду (потижневий зріз).

3.1. ТЕЛЕБАЧЕННЯ

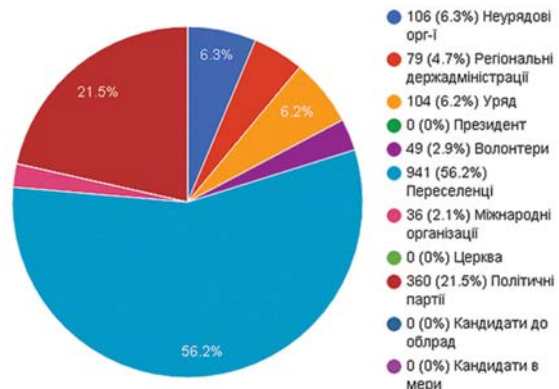
Телевізійні канали, що були у фокусі моніторингу, присвятили тематиці ВПО менше 28 хвилин (1 675 секунд). Це лише 0,9% від загальних 51 години (186 111 секунд) новинного контенту телевізійних каналів, що були у фокусі моніторингу, тобто 2 хвилини щодня для всіх телеканалів, або ледь більше 10 секунд на один канал щоденно.

Найактивніше були представлені такі теми, як житло для переселенців (38,3% від загального обсягу тематики ВПО), освіта (23,4%) і соціальна адаптація й життя в громаді (19%).

Діаграма 3. Частка представлення різних тем в рамках тематики ВПО на всіх телевізійних каналах регіону, що були у фокусі моніторингу.

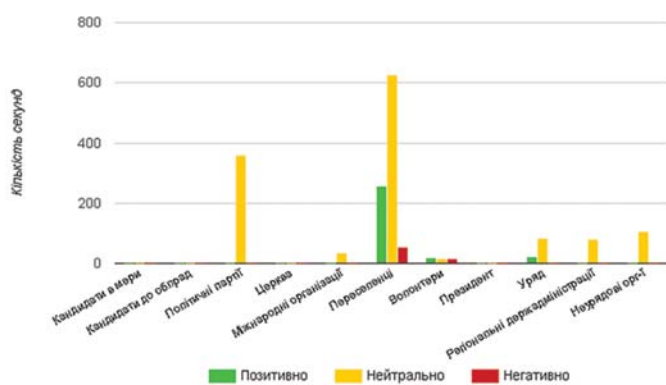
З-поміж суб'єктів моніторингу, найактивніше у рамках загальної тематики ВПО були представлені самі ВПО (56,2% загального обсягу тематики ВПО) та політичні партії (18,8%). Такі суб'єкти як неурядові організації (6,3%), Уряд (6,2%), регіональні держадміністрації (4,7%), волонтери (2,9%) та міжнародні організації (2,1%) були представлені значно пасивніше.

Діаграма 4. Частка представлення різних суб'єктів у рамках тематики ВПО на всіх телевізійних каналах регіону, що були у фокусі моніторингу. >>

Що стосується тональності, ВПО було представлено переважно нейтрально й позитивно. При цьому було помічено і частку негативної інформації – з-поміж усіх суб'єктів лише на адресу ВПО та волонтерів. Щодо решти суб'єктів домінуючою тональністю була нейтральна.

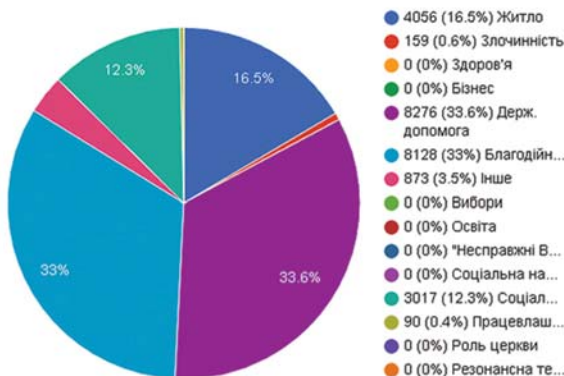

Діаграма 5. Розподіл ефірного часу серед суб'єктів моніторингу за тональністю, з якою ці суб'єкти були представлені в рамках загальної тематики ВПО на всіх телеканалах регіону, що були у фокусі моніторингу.

3.2 ПРЕСА

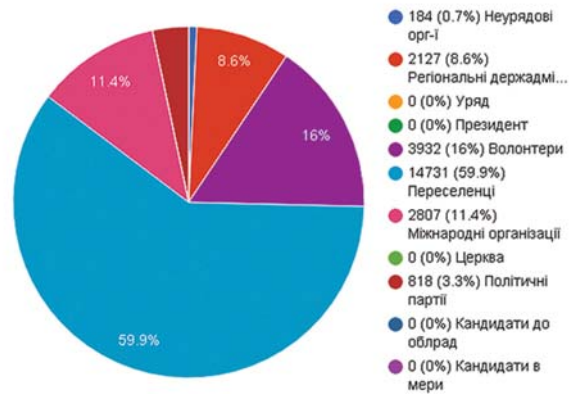
Місцеві газети, де проводилося дослідження, продемонстрували байдужість щодо тематики ВПО, оскільки ця проблема зайняла лише 0,8 відсотка їх загального обсягу інформаційно-аналітичного контенту.

Найактивніше були представлені такі теми, як державна допомога (33,6% від загального обсягу тематики ВПО), благодійність (33%), житло (16,5%); соціальна адаптація і життя у громадах (12,3%). При цьому такі теми, як злочинність (0,6%) та працевлаштування (0,4%) були представлені мінімально.

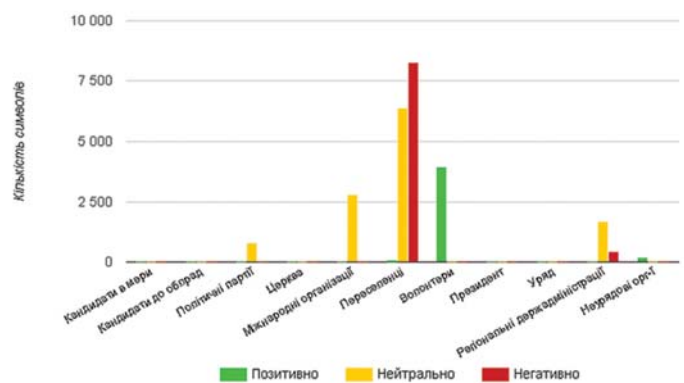
Діаграма 6. Частка представлення різних тем в рамках тематики ВПО в усіх виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

Щодо представлених суб'єктів, домінували самі ВПО (59,9% від загального обсягу тематики ВПО). Також активно було представлено волонтерів (16%), міжнародні організації (11,4%) та регіональні державні адміністрації (8,6%).

Діаграма 7. Частка представлення різних суб'єктів у рамках тематики ВПО в усіх виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

Щодо тональності, найбільш негативно були представлені ВПО (в абсолютних показниках негативно найбільше). Трохи негативного висвітлення отримала і регіональна влада. Волонтери та неурядові організації висвітлювалися виключно у позитивній тональності, а міжнародні організації та партії – виключно в нейтральній.

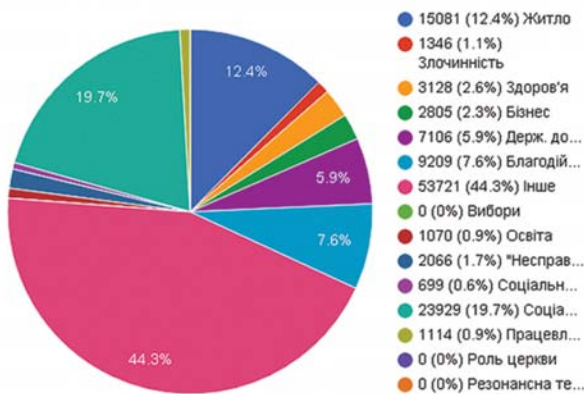
Діаграма 8. Розподіл обсягу матеріалів серед суб'єктів моніторингу за тональністю, з якою ці суб'єкти були представлені в рамках загальної тематики ВПО в усіх друкованих виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

3.3 ОНЛАЙН-МЕДІА

Онлайн-медіа, які стали об'єктами моніторингу, приділили темі ВПО обсяг у загалом 121 273 символів (близько 67 стандартних сторінок формату А4). >>>

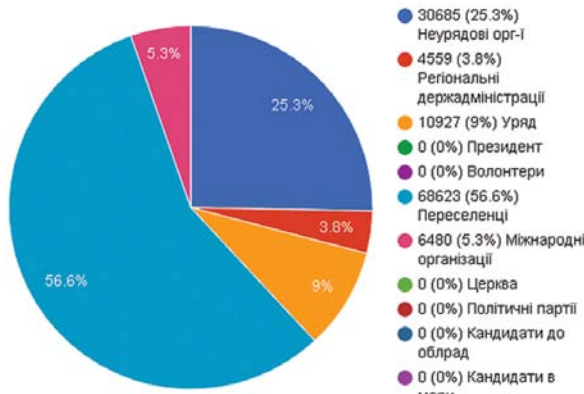

Найбільше уваги було присвячено таким темам як: соціальна адаптація і життя у громаді (19,7% від загального обсягу), житло (12,4%), благодійність (7,3%), державна допомога (5,9%).

Діаграма 9. Частка представлення різних тем в рамках тематики ВПО в усіх он-лайн виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

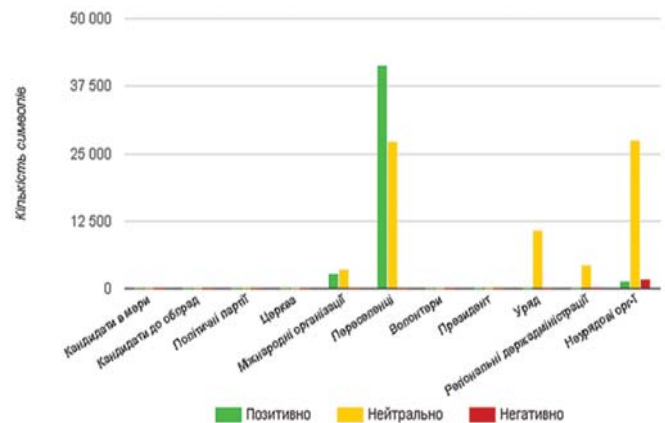
3-поміж суб'єктів, найактивніше були представлені самі ВПО (56,6% матеріалів тематики ВПО), НДО (25,3%), уряд (9%), міжнародні організації (5,3%) та регіональні держадміністрації (3,8%).

Діаграма 10. Частка представлення різних суб'єктів у рамках тематики ВПО в усіх он-лайн виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

У публікаціях онлайн-медіа домінувала нейтральна тональність. Самі ВПО, а також міжнародні організації, були представлені позитивно й нейтрально; уряд та регіональні держадміністрації – нейтрально; а от НДО отримали повний спектр представлення – від позитиву й ней-

тральності до хоч і незначної частинки, та все ж у негативі.

Діаграма 11. Розподіл обсягу матеріалів серед суб'єктів моніторингу за тональністю, з якою ці суб'єкти були представлені в рамках загальної тематики ВПО в усіх он-лайн виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

4. ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ

Медіа-моніторинг другої хвилі підтвердив, що ЗМІ півдня України представляють тематику ВПО в обмеженому обсязі. Як і в перший період дослідження, публікації про ВПО найчастіше з'являлись у ЗМІ **Криму**, а також у переміщених із півострова медіа. ЗМІ-переселенці оприлюднювали матеріали про кримських татар, політиків, спортсменів, активістів акції з громадської блокади **Криму**, при цьому не акцентуючи або ж і зовсім не зазначаючи, що герої сюжетів є переселенцями.

Як і під час моніторингу першої хвилі, лідером щодо висвітлення тематики ВПО залишався сайт «Крим.Реаліі». Тут зустрічаються і розгорнуті матеріали, де журналіст намагається проаналізувати, дослідити якусь окрему проблему, розгорнуто розповісти життєву історію переселенця, і новинні повідомлення з актуальних питань. Серед найактуальніших – новини про Всеукраїнський форум переселенців із Криму і Донбасу у Києві¹; розгляд позову до суду від правозахисників про скасування перевірок в квартирах переселенців²; проведення моніторингу рівня поінформованості переселенців про доступ до медичних послуг³; ініціативу кримської переселенки-учасниці громадської акції з блокади Криму, яка закликала співвітчизників «блокувати усе російське»⁴. >>

¹ «Всеукраїнський форум переселенців із Крима і Донбасу стартовал в Києве», 15.02.2016 <http://ru.krymr.com/content/news/27552681.html>

² «Квартирный вопрос. Крымскотатарская семья на Львовщине», 16.02.2016 <http://ru.krymr.com/content/article/27555064.html>

³ «В медучреждениях Киева общественники проверят уровень оказания помощи переселенцам», 24.02.2016, <http://ru.krymr.com/content/news/27571214.html>

⁴ «Активистка блокады Крима призвала «блокировать все российское», 19.02.2016 <http://ru.krymr.com/content/news/27562898.html>

Запорізький сайт «061» навіть створив рубрику відео історій вимушених переселенців, які проживають у Києві, і розповідають, як вони облаштувались.

Моніторингова команда **Запорізької області** зафіксувала, що ЗМІ використовували «людські історії» для більш детального та цікавого розкриття теми. Так сайт «061» навіть створив рубрику відео історій вимушених переселенців, які проживають у Києві, і розповідають, як вони облаштувались. Ці сюжети зроблені в рамках міжнародного проекту, і розраховані, певно, на більш розширену – всеукраїнську аудиторію.

Миколаївське он-лайн видання «Преступности.нет» у публікації від 25 січня оприлюднило драматичну історію про смерть 49-річного рома від ішемічної хвороби серця та спроби його близьких звинуватити в цьому лікарю. Матеріал містить «людські історії», що його «олюднують». Крім того, він свідчить, що журналісти працювали з кількома джерелами інформації, намагаючись нейтрально розібратися, що насправді сталося. Водночас матеріал демонструє нерозуміння журналістами термінів «біженець» та «переселенець».

Таке саме нерозуміння мало місце і на запорізькому сайті «Голос», де в новині від 15 лютого 2016 р. було використано неправильну термінологію «біженці», зокрема в заголовку («Из Запорожской области выехало около 7 тыс. беженцев»).

Найпомітнішим телевізійним матеріалом **Одещини** став сюжет від 26 лютого 2016 «Курсанты-нахимовцы, переехавшие в Одессу из Крыма, закончили обучение»⁵). Йшлося про випускників Нахимівського

училища, які два роки тому не побажали скласти присягу Росії⁶ та переїхали до Одеси. Цьогоріч вони закінчили навчання на базі Одеської морської академії.

На **Херсонщині** за період моніторингу було зафіксовано один випуск на телеканалі ЯТБ, що стосувався теми внутрішньо переміщених осіб⁷. Даному випуску бракувало балансу: головною дійовою особою був політичний лідер, і пряму мову мав тільки він. Політик завітав до гуртожитку, де живуть переселенці та обіцяв допомогти. Цей випуск нагадував піар-ролик політичної партії, у ньому не було аналізу проблем ВПО.

Окремі публікації регіональних ЗМІ були критичні щодо ВПО.

Окремі публікації регіональних ЗМІ були критичні щодо ВПО. Водночас журналісти критикували ВПО не самостійно, а через критичні коментарі дійових осіб. Наприклад, у сюжеті запорізького телеканалу ТВ-5 від 17 лютого йшлося про благодійну акцію «Міжнародний день добра» волонтерів Товариства Червоного Хреста. Йшлося про те, що в рамках акції мешканці віддалених сіл мали змогу отримати теплі речі в рамках добродійної кампанії. У сюжеті було вказано, що волонтери Червоного Хреста відвідують ВПО кілька разів на тиждень, але саме цей «Міжнародний день добра» стосується виключно місцевого населення, не ВПО. Було подано коментар волонтера Червоного Хреста: «То це було лише для місцевих, тому що переселенцям ми допомагаємо зараз дуже багато ...». Відтак матеріал набув негативного забарвлення щодо ВПО.

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=8HMYSV-oom4>

⁶ https://www.youtube.com/watch?v=ImVRG6xGe_Y

⁷ 26.02.2016, https://www.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DONsm9S5j4O4&h=YAQGIRM_M&s=1